

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 1.

2. Ianuaru,

1864.

Mesagiulu Inaltimii Sale Domnitoriului Romaniei.

(in causa secularisarii monastirilor.)

Domniloru Deputati!

Asupra reportului Consiliului Meu de Ministri, sub Nr. 1,536, tiindu séma de cererile unanime si adese repetate ale natiunei, si in conformitate cu votulu D-vóstre din 22. Decembre 1862;

Eu, potrivit Art. 6 si 14 din Conventiunea de la Paris ^{7/19} Augustu 1858, inaintezu la deliberarile D-vóstre alaturatulu aici proiectu de lege, pentru secularisarea averiloru monastiresci.

Datu in Bucuresci, la 12 Decembre, 1863.

ALECSANDRU IOAN.

Ministru Sécetar de Statu,

Presiedinte Consiliului Ministriloru,

Nr. 1,247. **M. Cogalniceanu.**

REPORTU CATRE DOMNU

pentru secularisarea averiloru monastiresci.

Prea Inaltiate - Dómne.

De patru-deci de ani, Romania reclama solutiunea cestiunii nationale a averiloru monastiriloru pamentene dise inchinate. Martore sunt anaforalele Divanuriloru Tierii de la 1822 pana la 1828, incheierile Adunariloru regulamentare de la 1832 pana la 1848, si lucrarile Divanuriloru extraordinare si ale fostiloru Domni Grigorie Ghica si Barbu Stirbeiu, de la 1849 pana la 1856. Adunarea muma, Adunarea-ad-hoc din Moldov'a din anulu 1857, chiamata in virtutea tractatului de la Paris, spre a rosti dorintiele Tierii in privinti'a viitórei ei organisatiuni, s'a rostitu

asemenea in unanimitate, ca acésta cestiune in care se atinge de a cincea parte a terimului Romaniei, nu putea si nu se cuvenea a se otari de catu in Tiéra si prin Tiéra. In Reportulu catre Congresulu din Paris, adresatu de Comisiunea internationala din Bucuresci, cinci din siépte Comisari ai Mariloru Puteri Europene, ce au fostu luatu sub scutulu loru regenerarea natiunii Romane, au recunoscutu legitimitatea drepturiloru nóstre in privinti'a cestiunii monastiriloru dise inchinate.

De la 1859 si pana astadi, adica de la introducerea noului regimu creatu prin Conventiunea din ^{7/19} Augustu 1858, si Comisiunea Centrala si Adunările Elective, in fia care sesiune, au revindecatu pentru Tiéra dreptulu de a otari acésta cestiune in deplin'a s'a libertate de legislatiune garantata prin tractatulu de Paris. Tóte Ministererele, cate in acestu intervalu s'au succesu la putere, interprete a patrioticelor cugetari ale Inaltimii Vóstre, au luatu in fagi'a Puterii legiuítóre indatorirea, ca acésta cestiune se va otari in Tiéra si prin Tiéra; si Natiunea intréga, fara osebire de partita, unita cá unu singuru omu, a aplaudatu la aceste declaratiuni nationale!

Si nici ca se putea altmintrelea, Prea Inaltiate Dómne. Candu strebunii nostri au diditu pe pamin-tulu Romanescu locasuri sante romanesci; candu le au inestratu cu bunuri ale Natiunei; candu apoi, numai spre o mai buna ingrijire si conservare le au inchinatu locuriloru de josu, ei au facutu aceste acte din propri'a loru miscare, in deplin'a loru libertate de Romani, si fara nici o interventsiune straina; si purrea au pastratu Tierii dreptulu de a privi si locasurile sante si bunurile atirnite de dinsele cá proprietati ale Tierii. Cine dar' altii de catu acésta Tiera si Guvernulu ei potu astadi otari despre sórtea

acestora monastiri si a bunurilor loro, care in man'a calugariloru greci, au degeneratu cu totulu din primitiv'a loro destinatiune? Inspirata de principiile civilizatrice a le secolului si de adeveratele sale interese, care nu potu a mai permite, cá o a cincea parte din pamentul Romanescu se continue a fi avere de mana-mórta in posesiunea usurpata a unoru comunitati religioase straine, care de secolu calca tóte conditiunile dedicatiuniloru primitive, Natiunea Romana, urmandu esemplului datu de natiunile cele mari ale Europei, reclama secularizarea averiloru de mana mórta. Asia, in seanti'a sa din 22. Decembre anulú contenitu, Adunarea Electiva a votatu in unanimitate inscrierea venituriloru averiloru monastiriloru pamentene dise inchinate in budgetula venituriloru Statului si a posu indatorire Guvernului, cá inea in cursulu acelei sesiuni se presinte Puterei legislative unu proiectu de lege, care sa otarasca in fondu acésta cestiune, si a nume in Tiéra, prin Tiéra si pentru Tiéra.

Pré Inaltiate Dóme! Romani'a, sigura de a intalni pe Inaltimea Vóstra pretutindinea unde sunt interesele si aspiratiunile ei, este in dreptu de a astepta de la initiativa Inaltimei Vóstre si solutiunea unei cestiuni atatu de nationale cá aceea a averiloru Monastiresci. Subscrisii, Ministri ai Mariei Tale, ar lipsi dar' Tierii, ar lipsi Inaltimii Vóstre, ar lipsi simtieminteloru loro de Romani, daca ar mai intardia cu respectuoasa propunere catre Inaltimea Vóstra, de a se da satisfactiune unoru cereri atata de desu repetate, atatu de unanime, atatu de nationale.

Cunóscemu, Mari'a Ta, motivele de inalt'a prudentia, care au amanatu pana acumu solutiunea acestei cestiuni; dar' cunóscemu totu de odata si simtiemintele patriotice ale Inaltimei Vóstre. Si, in faci'a impregiurariloru actuale, in faci'a legiutei nerabdari a natiunii, fara osebire de partitu si de clasa, in faci'a initiativei, luate de capii Bisericeii Ro mane, cestiunea nu mai invoiesce amanare.

Subscrisii dar', in deplina consciintia a responsabilitatii loro ministeriale, inaintea lui Dumnedieu, a Inaltimei Vóstre si a Tierii, au onóre a ve cere autorisatiunea de a infaçisa Adunarii alaturatulu proiectu de lege, pentru care si supunu cuvenitulú mesagiu la Domnésca Vóstra semnatura.

(Subscrisi) M. Cogalniceanu. Generalu A. Iacovache. L. Steege. Papiu Ilarianu. N. Rosetti Balanescu. D. Bolintineanu. P. Orbescu.

Nro. 1536, 12. Decembre 1863.

PROIECTU DE LEGE

pentru
secularizarea averiloru monastiresci.

„Art. I. Tóte averile monastiresci din Romani'a sunt si remanu averi ale Statului.

Art. II. Veniturile acestora averi se inscriu intre veniturile ordinarie ale budgetului Statului.

Art. III. O suma se afecta Locuriloru Sante catre cari erau inchinate unele din monastirile pamentene, si acésta numai sub titlu de ajutoru, in conformitate cu intentiunea dedicatiunei.

Acésta suma se va margini in maximulu cifrei de 82 milióne lei, cursulu de Constantinopole, odata pentru totu d'anna, cuprindiendu-se in acésta suma si 31 milióne ce locurile Sante datoarescu Tierii-Romanesci dupe stipulatiuni anterioari.

Art. IV. Comunitatile religioase ale locuriloru de josu, voru fi datóre a da socotele anuali despre intrebuintiarea susu-disului capitalu.

Art. V. In nici unu casu si sub nici unu cumentu, comunitatile religioase nu voru puté atinge cea mai mica parte din capitalu, nici a intrebuintia veniturile afara de destinatiunea loro speciale, adier intretinerea bisericeii ortodocse din Oriinte, si a bilimentelorú de bine-facere lipite catre ea.

Art. VI. Guvernulu va lua inapoi de la Egumenii greci ornamentele, cartile si vasele sacre, cu cari pietatea stramosiloru nostri insestrase aceste asiediaminte; precumu si documentele ce au fostu incredintiate disiloru Egumeni, si acésta conformu cu inventariiele ce se gasescu in arhivele Tierii.

Art. VII. Se afectéza inca o suma de 10 milióne lei, bani cursulu de Constantinopole, pentru fondarea la Constantinopole a unei scóle laice, si a unui spitalu, in care voru fi priimiti crestini de tóte riturile.

Art. VIII. Stabilimentele citate la Art. VII voru fi puse sub directiunea unui consiliu presidatu de catre Agintele Romaniei din Constantinopole, si compusu de doi membri Romani, numiti de Guvernulu Romanu, si de doi membri alesi de catre comunitatile religioase ale Locuriloru Sante.

Art. IX. Guvernulu va lua mesure de a se garant'a atatu capitalulu de 51 de milióne catu si veniturile acestui capitalu.

Acestu proiectu sa si primitu de catre camer'a legislativa a Romaniei cu unanimitate, lipsa 3 voturi in 13. Decembre, care di se si remana serbatóre nationala la romani.

(Vedi si Gázeta Nr. 117 si 118.)

D. Vice-Presiedinte Constantinu Cretulescu comunica in sied. camerei din 16. Dec. ca Dopotatiunea tramisa din sinulu Adunarii, pentru a depune Inaltimei Sale multumirea pentru prezentarea proiectului de lege despre secularizarea averilor monastiresci, ce s'au votatu de Adunare, a fostu priimta la Palatu si ca Maria Sa Domnulu a respunsu:

„Ve multumescu pentru bunele cuvinte ce in „numele Adunarei imi adresati, in trm'a proiectului „de lege ce vi s'au prezentatu de Ministeriulu Meu, „despre secularizarea averiloru monastiresci.

„Eu contezu, Domniloru, pe concursulu ce imi „fagaduesce Adunarea, mai cu séma candu se atinge „de a realisá acte nationale. Iau dar' din nou actu „de acésta fagaduintia si prin urmare ve invitú, cá „se ve ocupati cu totu dinadinsulu de proiectele de „legi ce vi s'au prezentatu, si vi se voru presenta „inca, cu scopu de a intari Tiéra si Nationalitatea „nóstra.

„Spre acestu finitu, nu intrerumpeti sesiunea „prin darea de vacantie in timpul serbatoriloru.

„Eu amu, Domniloru, deosebita placere a vedé in Dvótra interpretii Adunarei Elective.“

Despre Sinodele asia numite tractuali-protopopesci.

Crediu, ca nu voi face unu sierbitiu neplacutu, déca cu ast'a ocazione voi referi on. publicu cetitoriu cate ceva si despre misi-carile si intreprinderile nóstre, pre campulu celu manusu alu vietiei besericesci. Cace e opu, cá si arteriele vietiei nóstre basericesci, se lié unu aventu mai imbucratoriu; se dé semne de viatia in la-intrulu seu; ca cene stagnésa, acel'a regresésa, si fora misi-care nu e viatia, fora viatia nu e esistentia.

E sciutu, ca inca din tempore vechi besereca nóstra, cá autonoma si constitutionale pre lenga Sinodele diecesane indatinat si poruncite prin S. S. Canone, avea dreptulu de a tiené si asiá numitele Sinode tractuali seau protopopesci

in fiecare anu, si anume tómn'a. Problem'a ataroru Sinode era a se ocupa cu asiá numitele afaceri interne ale Tractului resp. cumu d. e. asi castigá cunoscintia despre starea instructiunei in scólele comunali si a luá mesurile cerute de impregiurarile locali pentru prosperarea aceleia; a ingriji de regulat'a administrare si ratioeinare asupr'a venitureloru besericesci, cumu si despre inmultirea acelor'a, a ingriji despre docerea acurata a protocoletoru oficióse, a matriculeloru etc. a se informá mai chiaru despre implenirea acurata a chiamarei fiacarui Parochu din Tractulu resp. in tota privinti'a; mai pre scurtu: asi castigá notitia despre acele obiecte, care tientesa la benele basericescu spiritualu si materialu, la benele scolastecu, cumu si la benele si fericirea morale a poporului resp.

Totu atari Sinóde tractuali se sentian competente a aduce in viatia normative si regula pentru desradecinarea abusuriloru impiedecatorie de moralitatea credintociosiloru resp.

Inse durere! atari Sinode tractuali seau protopopesci de unu tempu incoce in mai multe Tracturi din Archi-Diecesa, se afla in decadentia, ba pre unele locure, s'au mai datu nitarei, cace nu se tienu de locu, ci numai la poruncela espresa, cu tóte ca esperienti'a si faptele pipaite dovedescu, cá din neglegerea tienerei ataroru Sinode, urmeza o dauna aduncu sentita pentru benele moralu alu poporului, cumu si pentru cleru, ca-ce acést'a stagnare a vietiei besericesci produce nepasare, letargia si neregularitate; pentrucu cumu disemu, fora de misicare nu e viatia. Lipsei de tienerea regulata a ataroru Sinode tractuali, s'aru poté in parte, adscrie si neregularitatea, ce se observéza pre unele locuri, chiaru si cu privire la agendele stricte oficiose ale unoru Parochi, salva venia! Si omenii prin indelung'a stagnare se dedau a lasá numai in grigi'a bunului Ddieu, si acele abusuri, care din punctu de vedere moralu poftescu si pretendu adeseori inteti'a leuire.

Cu bucuria debe se observamu faciá cu tóte aceste, ca la noi de vre o doi ani incoce, éراسi s'a reactivatu acestu ramu din viati'a constitutionale a besericeii nóstre, si urmarile salutarie ale aceleia, se cunoscú din ce in ce mai benesioru, cace de si unele conclusiuni ale ataroru Sinode tractuali nu si au totu deuna efectele reali, le au inse pre cele morali.

Sinodulu de tómnă protopopescu din astu anu in Tractulu protopopescu gr. cath. alu Sibiiului, s'a tienutu in 17/29 Octombre suptu presidiulu prot. res. J. Rusu, si dintre lucrările aceleia, dupa opiniunea nostra, merita considerare si apretuire urmatoriele:

a) dorenti'a unanimu espresa a Sinodulu tractuale, cá Venerabilulu ordinariatu Metropolitanu se se indure a face pasii de lipsa, cá caus'a inbunatatirei sortei clerului gr. cath. din Archi-Dieceasa, cumu si inbunatatirei starei scoleloru popularie si a docentiloru, se devina obiectu de pertractare inca in diet'a presente, ce se va continuá in data cu inchiderea Sesiunei Consiliului imperiale.

b) dorenti'a unanimu espresa pentru dobendirea concesiunei de a se tiené Sinodu Archi-Diecesanu, a carui lipsa din privinti'a prosperarei besericei nóstre se semte pre tota diu'a mai tare.

c) Crearea unui ajutoriu manuale pentru unu teneru diligente si cu portare buna, auditoriu de drepturi, din colatiunile benevole ale clerului tractuale.

d) deobligarea parochiloru resp. a corespunde, pre catu se pote mai acuratu misiunei loro, atatu cu privire la functiunile loro spirituali facia cu beserie'a si poporulu, catu si cu privire la portarea agendeloru oficiose.

e) indetoriarea parochiloru resp. de a ingrigi cu cea mai mare scumpetate de conservarea si prosperarea scóleloru popularie, lucrandu spre benele scóleloru, atatu prin esemplulu propriu, catu si prin indemnarea poporeniloru resp. si in casuri de trebuentia, déca d. e. comun'a resp. nu s'aru ingrigi de scóla si parentii n'aru voli asi-dà pruncii la scóla, a cere si intrevenirea deregatorie civile resp. — Cursulu anului scol. amesuratu ordinatiuniloru mai inalte se se incepa cu 1-ma Novembre 1863.

f) se decise in fine, cá pre bas'a ordinatiuniloru mai inalte, Oficiulu Archi-Diaconale resp. se recuire ofioliaturele civile resp. pentru ingrigirea de zidirea si sustinerea scoleloru popularie cumu si a docentiloru prin Comunele resp. de confesiunea gr. cath.

Éca, aceste sunt, pre scurta lucrările acestui Sinodu tractuale, — si dorimu, cá estu esemplu de viatia eclesiastica se fia imitato si de alte Tracturi Protopopesci, dupa pracs'a besericei preavuta din vechime, si conservata pan' in dilele nostre, si inca chiaru si in temporele cele mai grele.

Un'a multumire pentru bine-facere.

Ne aflamu indemnati pentru binele publicu alu scólelororu nóstre romane a distinge faptele binefactoriloru loro, fia catu de mici ar fi ele, cá se servésca de ecsemplu atragatoriu la asemenea sertfiri marinimóse:

Ea suna: (Catra D. Capitanu G. Christureanu.)
Nr. 98, 1863.

Pré onorate Domnule!

De si facatorii de bine isi afla in simtiulu celu filantropicu, din care sunt indemnati spre fapte bune, oriscare consulatiune placuta, totusi si cei inpartasiti patrunsi de simtiulu recunoscintiei datori sunt s'asi exprime multumirea catra benefactorii loro, asiá si subscris'a Eforia numai o santa dotorintia isi implinesce aducunduve pre onorate Domnule Capitanu prin acésta profunda ei multumire pentru dania de una suta fiorini val. austr. prin care s'au inpodobitu sala scóleloru nóstre cu una maiestrósa Catedra, de care avému lipsa, -- si pentru alte fapte si indemnuri bune cu care ati bine voitu a intimpina uniculu institutu romanescu de legea ortodocsa pentru sciintie mai inalte din Transilvania.

Acestu Institutu s'au urditu, ridicátu si intocmitu precumu este cunoscutu, cu multe sacrificii, lupte si greutati, si, in strimtorarile in care au petrecutu aceia cari au luatú grija asuprasi pentru sustinerea lui, inca si acumu neintreruptu durédia, prin urmare, recunoscinti'a nóstra catra aceia, cei ce au facutu si facu Institutului nostru, si prin acela dulcei nóstre naticni, bine, remane nemarginita.

Ve poftimu Domnule Capitanu din foadulu animii cá milostivulu Domnedieu prin darurile ceresci si indeplina fericire se ve potrivésca faptele cele bune recomandandune bunivoitiei

A pré onoratu Domniiloruvóstre
remane cu deosebita stima
Efori'a scóleloru romanesci de releg. ort.
orientala

D a m i a n u D a t c o,
Presiedinte.

J o a n e S a n i u t i a,
Secretariu.

Brasiovu, 20. Octombre 1863.

PROIECTU.

De unirea si reorganizarea bisericii ortodoxe
Romane.

Art. 1. Biserica Ortodoxa Romana, intemeiata pe canónele sinódelor ecumenice se numesce una sancta, catolica, si apostolica (mia agia katholiki kai apostoliki). Fiica si membru a marei Biserici a Resaritului, a caria capu si incepatoru este Domnulu si Dumnedieulu nostru Isusu Christosu, ea marturisesce si pazesce, fara schimbare, tóte dogmele si canónele apostolice si sinódele precumu si tóte sanctele traditiuni, conformanduse in totulu, cu credinti'a Bisericii Resaritului. Biserica Romana póte dar', si in viitoru, a se consulta, in privinti'a dogmelor, cu Biserica ecumenica din Constantinopole, inse candu sinodulu tierii o va gasi de cuviintia.

Art. 2. Biserica Romana este independinta de ori care alta Biserica (auto kefalos) ea se va ad ministra de Chiriarchulu Romaniei Unite, care va purta titlu de Primate alu Romaniei, de doi mitropo liti si de mai multi Episcopi.

Art. 3. Biserica Romana este reprezentata prin unu sinodu generalu compusu, dupa vechiulu usu, din Clerici si laici; care sinodu are putere legisla tiva in afacerile eclesiastice.

Art. 4. Limb'a bisericei Romane, atatu in ce remoniile Bisericesci, catu si in afacerile administra tive, este cea Romana.

Art. 5. Primatele Romaniei, cá capu alu Base ricei Romane, este supremulu Inspectoru alu epar chiiilor mitropolitane si Episcopale. Elu chierotonesce pe episcopi si mitropoliti si mantiene ordinea de ierar chia intre dinsi; e presiedinte de dritu alu Adunarii Legislative, alu sinodului generalu si alu Consistoriu lui supremu.

Primatele va fi organulu centralu de care se va servi Sinodulu spre a ecsprima dorintiele séle catre guvernulu; asemenea elu este organulu caruia Guvernulu comunica mesurile séle atingátore de a facerile bisericesci.

Demnitatea de Primate alu Romaniei este unita cu acea de Mitropolitu alu tierii Romanesci.

Art. 6. Alegerea Primatului, a Mitropolitiloru si a Episcopiloru se va face de adunarea ecstraor dinaria a Romaniei. Acésta se va forma de deputa tii Camerii Legislative, de Synodu si de representan

tii ecstraordinari ai Clerului monahalulu si laicu. O lege speciala va determina conditionile si modulu a cestoru alegeri.

Art. 7. Sinodulu generalu alu Basericeii se compune din Primatele Romaniei, din Mitropolitulu din Iasi din toti Episcopii, din toti protopopii, din cate trei deputati laici si deputatii clerici din fia-care eparchia, alesi din sinódele episcopale. Primatele Romaniei e Presiedinte ordinaru alu sinodului gene ralu, in lipsa lui preside Mitropolitulu din Iasi.

Art. 8. Pentru afacerile administrative, ca su prema instantia bisericesca, este Consistoriulu-Mitro politanu din Bucuresci, compusu de preoti si laici, sub presiedinti'a Primatului Romaniei, care are dreptu a numi unu vice-presiedinte in loculul séu.

Art. 9. Fia care eparchia va avé sinodulu seu eparchialulu si pentru afacerile séle administrative va avé unu consistoriu Episcopalu, sub presiedinti'a Episcopului, care are dreptu a numi unu vice-presie dinte in loculul seu.

Atributiunile astelor sinóde si consistorii se voru statornici de sinodulu generalu in antea sa reunire. Spre a deveni obligatorie dispositiunile a doptate de sinodu, voru trebui a fi incuviintiate de puterea Legislativa si sanctionate de Domnu.

Art. 10. Sinodulu generalu a) si alege con sistoriulu seu, b) face legi administrative, disciplina rie si eclesiastice, economice pentru tóte bisericele din Romania-Unita, c) ingrijesce de tóte stabilimen tele Mitropolitane si Episcopale si de intretienerea loru, precumu si de intretienerea si crescerea clerului, in specie a celui inaltu, d) judeca cauzele persóne loru bisericesci in ultima instantia, prin urmare si pe Episcopi si Mitropolitii, e) cere comtu de la con sistoriulu generalu, care e datoru se puna in lucrare tóte dispositiunile Sinodului Generalu.

Sinodulu nu va puté schimba nimicu in dogme. Va face tóte regulamentele si statutele Episcopiloru, Monastiriloru, Seminareloru, decasteriiloru, biserici loru parohiale. Aceste lucruri, cá se aiba putere de lege, trebuie se fia confirmate de catre guvernulu; cele de ramuri administrative voru fi supuse la sanc tionarea Capului Statului, éra cele de ramuri legis lative, voru fi mai anteu discutate si votate de Camer'a legislativa, apoi supuse la sactionarea Dom nitoriului.

Art. 11. Sinodulu Generalu va avea a decide inca asupra organisatiuni invetiamentului clericalu intr' unu chipu astu-felu, ca monachii si laicii, se castige cunoscintiele intielese in clasele de facultati. Sesiunea ordinara a Sinodului Generalu se tiene o data la doi ani; ecstraordinara, dupa trebuintia, la cererea Primatului incuviintata de guvern.

Art. 12. Consistoriulu Generalu ingrijesce de institutele arhiepiscopale si educatiunea clerului inaltu, in particularu judeca cauzele de casatoria in ultima instantia si cauzele disciplinare ale dregatorilor bisericesci, apelate de la sinódele Eparchiale; inse in ale Episcopiloru face numai instructiunea care apoi o da la Sinodulu Generalu.

Ministrulu Cultelor D. Bolintinenu.

„Conventiunea“.

NOUA OFERTE

pentru Museulu natiunale din Blasiu.

Dela D. Florianu Porciu, 1 colectiune de 313 specii de in flor'a alpina si subalpina din jurulu Rodnei. —

Sosita numai pre la Rosalie a. curt. dela Mercurea.

Dela D. Basiliu Popu in Giulusiu, 1 numu romanu de argentu, consulare, cu inscriptiune: M. VAR C. — ROMA.

Dela par. Ioane Maximu in Buciumu Ienga Zelau, 1 fragmentu de piatra cu inscriptiunea:

NER

LERIA. CO

FIL. PATR

PO

Dela G. R. 1 numu de arg. polon. (gross pol. Sig. III).

Dela D. Georgiu Visza, negotiatoriu in Zlatn'a, 1 stufa de aur, ce se dice a fi cumparata cu 15. fl. v. a. dela Berchistanu violinistu in Abrudu, si aflata in bai'a dela Rosi'a numita la Lungesci.

Se publica cu via multiemita adusa donatoriloru, si spre asigurarea ori carui ingrijiatu

Blasiu, 8. Iuliu 1863.

T. Cipariu,
Dir. gimn.

Cuventarea teologului absolutu J. Lazaru

tienuta cá respunsu la deschiderea Gimnasiului romanu Franciscu Josefianu in 4-lea Octombre in Naseudu 1863.

— Magnifice D-le Vice-Capitann si Reverendissime Dle Vicariu forareu alu Rocnei! —

Mariti representanti ali districtului Naseudu.

— Straluciti representanti ali fundureloru marginene romane. —

— Spectabili Domni si multu onorata adunare care cu presentia benevolirati a onora acésta deschidere a gimnasiului romanu deaci Franciscu Josefianu! —

— Amata junime romana! —

Acést'a este diu'a Domniloru! diu'a acea stralucita, pe care pana astadi abiá potú se o vedea romantianu tienutu alu fostei legiuni a dou'a romane.

— Acésta este diu'a pre carea de seculi o asteptara cu mare sete totu natulu romanu alu acestui districtu; — má oresi cumu — si pote pre dreptu — o si pretendea intreg'a nóstra dulce natiune dela acesti bravi fili ali lui Marte —

Si disi intru adeveru straluita din doue punturi de vedere:

1. Cà-ce e diu'a nascerei Inaltiatului nostru Imperatu si Mare-Principe alu Transilvaniei: Franciscu Josefu I, alu acelu mare si bunu parente, dela care natiunea romana amesuratu dereptatiei si meriteloru facute pentru tronu si patria fú fortunatu a gustá mai multe benefaceri parentiesci. —

Fú fortunatu diu — in specie acestu districtu mai multe benefaceri ale caroru frupte astadi le gusta filii acestui districtu —

Si ore nu asta bunetate a nobilelui lui sufletu fú si e caus'a de acésta sacra palestra a muselor se puse sub unu scutu sub una protectiune pre catu de potente pre atat'a si de maranemosa a Maiestatei Sale Inaltiatului n. Impezu si Mare Principe Franciscu Josefu I.? —

Déca bravii Romani ali districtului acestoia nu voru intardiá a eternisá óresi cumu (asia dicundu) acestu institutu natiunale, voru sci d'insii se eterniseze si acestu Augustu nume: Franciscu Josifu I.

Stralucita disi e diu'a acést'a de 4. Octombre 1863.

2. Pentru ca, candu potura se salute filii lui Marte unu institutu atatu de salutaru — a carui deschidere adi se celebréza? —

Si deca este asia de mare — asiá de stralucita diu'a acésti'a, mare va fi si bucuri'a cu carea sumu convinsu, ca o intempena totu natulu romaau si cu atatu mai tare filii districtului Naseudu —

De este bucuria este si fericire. —

Er' deca adi se semte ceneva fericitu, — de semte ceneva in pieptusi batendu anim'a de bucuria, asta tote le voru semti cu multu mai tare respectivii Profesori, cari voru fi fortunati mai antaniu a pasi preste pragurele noului institutu si a indulci mai antaniu cu nectariulu museloru fraged'a nostra junime.

Bucuri'a le va fi mare — fericirea le va fi mare — dara eheu! mari voru fi si greutatile ce voru jacé pre umerii loru deca voru voli intru adeveru se corespundia intru curatimea sufletului loru — chiamarei sale celei inalte —

Greu e omului a se desvetiá pre sene si numai de una datena rea-neplacuta; — mai greu si numai pre unulu alu aduce la calea adeverului —

Ce se dici apoi de bietulu Profesoru, care are mai antaniu si mai antaniu a se desbraca pre sene de onele, ca-ce nece unu omu nu e asiá de santu catu se nu aiba de smulsu din graden'a vietiei sale si negina?

Care are de a aduce-nu pre unulu ci dieci si cu tempu sute cu facultati totu atatu de diverse catu de diverse sunt individii — la calea adeverului —

Care are de a desudá in stadiulu desvoltare; copililoru, a cunosce modulu cugetarei fia-caruia si de aci apoi a luá armele, ale prepará pentru a loru perfectiunare. —

Nu liusioru e adeseori una amblare neteda chiaru si cu omeni bene crescuti, ce se dici apoi de prunci alu caroru semtiu adese ori e atatu de delicatu, catu una vorba nu la tempulu seu pronuntiata si fora cercumspectiune pote sa-lu desguste de tote; éra unu cuventu parentiescu seli dè curagiu nespusu spre scientia si éca aci se lucra despre a lui fericire temporaria eterna. —

A loru santa detoria este: se destepte intru insii inaltulu semtiu religiosu alu pietatiei si moralitatiei, fora de care tota cultur'a nu are nece una basa solida. —

Acésta se le fia juniloru angerulu pazitoriu in tote valurele acestei lumi trecutorie, — se pazesca

sant'a nóstra credentia nepatata, ca-ce numai asiá demni de numele celu portamu cá crestini — asiá voru fi adeveratii urmatori ali parentiloru si strabuniloru nostri. —

Si atunce pre comu individii — familie si corporatiuni — natiuni si intregulu genu umann — condosu de unu atare semtiu, — asia si poporulu nostru va fi intru adeveru fericitu. —

D'insii au se desvolte cu unu farmecu semtiulu. recunoscientiei - nobilitatiei si omenitatiei:

Se perfectiuneze semtiulu nationalitatiei inca din cruditiele teneretie asiá, catu elu se nu scia — in tempu de adeverata necesitate — facia cu benele natiunei — cá si unu Muciu Scevola, se nu scie dicu de focu si de apa, se pota dice cu S. Paulu, ca tote le suferu pentru natiune patri'a si omenime.

Se le calce trufasi'a superbia si spurcatulu egoismu, la care dela natura suntemu inchinati cá-ce unde nu e umilitate, intielegu cea adeverata, nu e nece adeverata virtute, ci totulu numai si numai egoismu. —

Se-li faca un aluat nou — se le prepareze asiá dicundu unu ceru nou si unu pamentu nou — din care apoi se esa fructe inmilite. —

Se le punia de via imitatiune geniele cele stralucite ale strabuniloru nostri la cari candu te uiti, pre catu de una parte te incanti, pre atata de alta parte te impli de intristare vediendu catu de departe stamu noi stranepotii de cultur'a strabuniloru nostri. Ei si cate genie nu se au inmormentatu din poporulu nostru in temporele trecute. — Macaru de nu se aru inmormentá acum'a — si de aci inainte. —

In scurtu ali face pre eli, totu atatia cetatieni buni in imperati'a ceresca si in cea pamentesca — ali face placuti si lui Domnedieu si omeniloru — dicu nu e gluma nece lucru de tote dilele. —

Dara „vorba multa saracia“. — Ce se mai infiru io dificultatile cu cari are a se luptá unu profesoriu, ca-ce deca va fi debile la angeru, liusioru ei-voliu poté causá desgustare seau totu seracia — inca inainte pote de a fi gustatu ceva din pocalulu statului seu. —

Inse unu sufletu nobile la tote aste nu se va speria de locu. — Elu-si va aduce amente ca calea virtutiei totu deun'a fú si este strimta si pucini sunt cari o calca. — Elu scie cá omulu atata duce dineolo de mormentu, catu face bene altor'a aci pre asta lume. — Scie inca si arunca destinarea

omului ei a lucra amesuratu scopului seu finale si nu a dormi.

Alu lui sufletu atunci va fi lenistitu, candu va vedé ostenelele sale incununute de fructe si tote greutatele le va considerá cá nemic'a facia cu benele junimei si natiunei. —

Scivoru ca natiunea cere dela eli inca ceva si mai multu. — Eli voru avé a se sili nu numai se inavutiesca tenerimea romana cu scientie, ce si publiculu si posteritatea cu tempu cu opuri frumose amesuratu facultatiloru date dela creatoriulu — si la ast'a se voru semti oresi cumu si obligati, ca-ce deca nu voru face acelia, cari sunt chiamati si se ocupa in specie cu atare lucru — cumu voru poté face acelia pre cari nece tempulu, nece impregiurarile nu-lu liérta la asiá ceva? — Era publiculu romanu si in specie filii acestui Districtu dóra nu se voru aretá indiferenti facia cu lucrurele loru. —

Voru premerge — mai incolo — junimei cu pietatea, moralitatea sinceritatea animei, nobilitatea sentimenteloru — cu foculu pentru natiune si patria, cu zelulu si arderea spre scientie cá se pota face amesuratu facultatiloru individuali din junime totu atatia cá si dinsii si de se va poté inca si mai multu.

Voru sci prin sudorea fecei loru se faca, cá renumele scóleloru dela Naseudu nece de catu se stagneze, se nu dicu scadia — cá-ce „qui non proficit deficit“ ci se crésca din di in di totu mai tare. —

Voru sci trage atentiunea fundatoriloru a caror'a singura manganiare e, cá: vegliandu cu ochi de argu preste scólele districtului acestuia — si ingriginduse de tote lipsele loru si ale invetiatoriloru loru, ele se infloresca spre benele natiunei romane, patriei si imperatiei si spre onorea fililoru acestui districtu romanu.

La ast'a se voru eluptá invetiatorii resoluti, cari ne bagandu in sema ori si ce despretiure — venia d'ins'a ori si de unde va veni — unicu scopu se le fia „Marirea natiunei romane prin cultivarea junimei romane“ si atonce cu anima deschisa voru sci dá sema inaintea cerului de oile siesi incredentiate.

(va urma.)

Din noptile lui Jungu.

Nóptea a nou'a:

Mangaierea (Stantia 2).

Fatis contraria fata rependens.

Virg.

A mortii négr'a nópte, nacasulo, verst'a, grigea,
Profund'a suparare, ce sbóra 'n giurulu mieu,
S'a inimimi taiate, de ce avea scumpu in lume,
A si inceputu a stinge din pieptu'mi santulu focu;
Imi vei mai dá tu nópte! a tá insufletire? —
Mai fimi gratiósa! apoi dormi viersulu mieu,
Pan' o se te destepte prin arcui'i Rafaila,
C'a colo, unde nóptea si mórtea a peritu,
Durerea, verst'a, grijea si culp'a nu esista,
Se canti eterne imne in armonii ceresci
Ce suna, multu mai dulce, ma'n tonulu celu de basa,
(Ach! inim'a'mi prespune) asemenea cu-alu teu!
De cumu-va ti-a datu mus'a cerésca desfatere,
Sublime - eschisatóre de alte bucurii?

Atunci ascultai glasulu, ce'ti striga: o Lorentio !*)
Precumpanesce'lu bine, s'apoi se te exprimi,
De ai vr'unu dreptu de fal'a, ce'o are — invingatoriulu,
Eu credu, ca-acea parere desiarta-o vei lasá.
Ear' déca trasu la-o parte, de orb'a ratacire,
Cu buna conscientia ai mai zimbf superbu,
Atunci si eu cu dreptulu, ti'asi dá compatimire.
Bolnavulu si chiamá doftoru, se'i de unu ajutoriu;
Crescundu'i inse ból'a, elu cade in delire.
In catu si'in ór'a mortii, aprópe de mormentu,
Mai crede si viséza, ca s'afila fórte bine;
Candu celu ce'si simte ból'a, è mai cá si scapatu. —
De perdemu prin dedare rusinea cea frésca,
De cade consciinti'a prin repetitu disgustu,
Si'n urma de se incuba pecatulu in vietia,
Atunci blastemulu trage blastemile cu mii;
Atunci cá semnu in frunte, purtamu noi négr'a culpa.
Precumu isi pórtá — arabulu colórea cea de corbu,
Atunci dicemu adio! simtiriloru si pacii. —
(Traductione), Din Poesiile netiparite ale repausatu-
tului Poeta Andreiu Muresianu.

*) Suptu asta figura de omu intielege Poetulu Jungu pe totalitatea ómeniloru simtiali si unilaterali precumu si pre interesatii amici ai pamentului, cari cu greu se deslipescu de acel'a. —